

Το Κοινόν των Νησιωτών

Γράφει ο: Δημήτριος Πεردίκης

Τον Σεπτέμβριο του 1911 η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία ξεκινώντας στρατιωτικές επιχειρήσεις για την κατάληψη της Λιβύης, η οποία ήταν έδαφος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τον Απρίλιο του 1912 ο ιταλικός στόλος φθάνει στο Αιγαίο και αρχίζει να καταλαμβάνει τα τουρκοκρατούμενα Δωδεκάνησα επεκτείνοντας τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και σε έναν ακόμα χώρο. Στις 28 Απριλίου ξεκινάει την κατάληψη των νησιών από την Αστυπάλαια και την ολοκληρώνει στις 20 Μαΐου με την Κω. Η Ιταλία αρχίζει αυτή την επιχείρηση στο Αιγαίο γιατί υπολογίζει πως θα είναι μια εύκολη υπόθεση. Οι δυνάμεις που έχει η Τουρκία στα νησιά είναι ελάχιστες και τουρκικός πληθυσμός υπάρχει μόνο στην Ρόδο και στην Κω, και αυτός περιορισμένος αριθμητικά. Υπολογίζει πως στον διπλωματικό στίβο η κατοχή των νησιών θα είναι ένα καλό διαπραγματευτικό χαρτί για την παράδοση όλης της Λιβύης από την Τουρκία.

Οι Έλληνες κάτοικοι των νησιών τους υποδέχονται σαν ελευθερωτές και πανηγυρίζουν. Σκέφτονται πως η παρουσία των Ιταλών δεν μπορεί παρά να είναι προσωρινή και πως η συνέχεια θα είναι μόνο, μία, η ένωση με την μητέρα πατρίδα.

Υποδέχονται τους Ιταλούς με ιταλικές σημαίες. Όπου δεν βρίσκονται ιταλικές, σηκώνονται διάφορες παντιέρες, έμπνευση της στιγμής. Δειλά στην αρχή πίσω από τις ιταλικές αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους και οι πρώτες γαλανόλευκες.

Στρατιωτικός διοικητής των νησιών αναλαμβάνει ο αντιστράτηγος Τζιοβάννι Αμέλιο, ο οποίος είναι πολύ εγκάρδιος με τον ελληνικό πληθυσμό και δηλώνει πως «Εάν η Ιταλία αποσυρθεί από την Ρόδο, το οποίο είναι ζήτημα των μεγάλων δυνάμεων, θα αποσυρθεί μόνο υπό τον όρον ή να περιέλθει αυτή εις την Ελλάδα, ή να δοθούν τέτοια προνόμια και εγγυήσεις, ώστε οι Τούρκοι να είναι ανίσχυροι παντελώς». Συναντιέται με τον δήμαρχο της Ρόδου Σάββα Παυλίδη και τον αρχιερατικό επίτροπο Οικονόμο Παπαχριστοφή. Η συνάντηση είναι πάρα πάνω από εγκάρδια, οι εκατέρωθεν φιλοφρονήσεις είναι συνεχείς. Οι Έλληνες θεσμικοί παράγοντες των νησιών παραμένουν στα καθήκοντά τους. Οι Ιταλοί μιλούν πλέον για αυτοδιοίκηση των νησιών υπό ιταλική προστασία. Ο ναύαρχος Βιάλε, ο αντιναύαρχος Ερνέστο Πρεσβύτερο και ο πλωτάρχης πρίγκιπας Ορσίνι επισκέπτονται την Κάλυμνο, τη Λέρο και τη Σύμη και καλούν τους κατοίκους να αυτοδιοικηθούν και σε επίσημες τελετές τους παραδίδουν την διοίκηση.

Στην Αθήνα, πρωθυπουργός της Ελλάδος είναι ο Ελευθέριος Βενιζέλος, υπουργός εξωτερικών είναι ο Λάμπρος Κορομηλάς, τμηματάρχης, διευθυντής του τμήματος ανατολικών υποθέσεων και αρμόδιος για το «Δωδεκανησιακό» είναι ο Ίων Δραγούμης. Ασχολείται από πολλών ετών με τη συγκέντρωση πληροφοριών και τη δημιουργία σχεδίων για τη Δωδεκάνησο. Ο Δραγούμης έχει την εθνική ιδέα μέσα στην ψυχή του, μέλος της «Οργανώσεως της Κωνσταντινουπόλεως», είναι ήδη έτοιμος για όλα. Στα νησιά υπάρχει ένας άριστος μυστικός οργανισμός. Το σχέδιο έχει τις εξής οδηγίες προς τους τουρκοκρατούμενους νησιώτες: «εξοπλίσατε μερικούς άνδρες. Εις τα Δωδεκάνησα, εις κάθε νησί υπάρχει μία μικρά δύναμις από 5-6 Τούρκους αστυνόμους. Να τους εξαποστείλετε εις τη Μικρά Ασία και να κηρύξετε τα νησιά ανεξάρτητα...» Στα Δωδεκάνησα πρόλαβαν οι Ιταλοί, όμως το σχέδιο εφαρμόστηκε στη Σάμο και στην Ικαρία.

Αποστέλλονται άτομα στα νησιά, στελέχη σε μυστικές αποστολές, συντονιστές, συλλέκτες πληροφοριών και διαβιβαστές διαταγών. Αποφασίζεται να συγκληθεί συνέδριο των νησιωτών στην Ιερά Μονή της Πάτμου, το οποίο να κηρύξει τη δημιουργία της Αυτόνομης Πολιτείας του Αιγαίου ή αλλιώς το Κοινόν των Νησιωτών

Παραγγέλλονται γραμματόσημα στον εκτυπωτικό οίκο «Ασπιώτη» στην Κέρκυρα. Το σχέδιο που επιλέγεται είναι η κεφαλή του Απόλλωνα - Ήλιου από αρχαίο νόμισμα της Ρόδου και επιγραφή ΚΟΙΝΟΝ ΝΗΣΙΩΤΩΝ. Τα γραμματόσημα τυπώνονται (10.000 από το κάθε ένα) σε σειρά 3 αξιών: 1 λεπτό πράσινο, 5 λεπτά μπλε, 10 λεπτά κόκκινο. Η ονομαστική αξία πολύ μικρή, συνολικά 16 λεπτά, κάτι που αποκλείει τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα της έκδοσης. Τα γραμματόσημα φθάνουν στα νησιά και μπαίνουν σε χρήση, κυρίως στην Κάλυμνο αλλά σε μικρή κλίμακα και αλλού. Στα νησιά έχουν συσταθεί «Λαϊκές Επιτροπές», εθνικό κέντρο ορίζεται η μητρόπολη της Ρόδου. Φθάνουν όπλα σε ποσότητες στα νησιά. Οι νησιώτες διαβεβαιώνουν τους Ιταλούς, που το μαθαίνουν, πως προορίζονται για άμυνα σε περίπτωση τουρκικής επίθεσης. Το ατμόπλοιο «Πατρίς», ναυλωμένο μεταφέρει από τα άλλα νησιά σύνεδρους στην Πάτμο. Καμία αντίδραση από τους Ιταλούς σε όλα αυτά. Την Κυριακή 3 Ιουνίου 1912 αρχίζουν στην Ιερά Μονή της Πάτμου οι εργασίες του συνεδρίου, όπου υπάρχει και επίσημος απεσταλμένος του υπουργείου εξωτερικών της Ελλάδος. Το συνέδριο αποφασίζει πως, επειδή οι συνθήκες δεν επιτρέπουν την ένωση των νησιών με την μητέρα Ελλάδα, κηρύσσει την αυτονομία των νησιών με ονομασία «Αυτόνομος Πολιτεία του Αιγαίου» με σημαία κυανή με λευκό στη μέση σταυρό και έμβλημα τον Απόλλωνα Ήλιο, αποφασίζει τη χρησιμοποίηση των γραμματοσήμων που ήδη βρίσκονται σε όλες τις «Λαϊκές Επιτροπές» και τα χρήματα από τις εισπράξεις να κατατίθενται στο κοινό ταμείο των νησιών. Την Τρίτη 5 Ιουνίου 1912, το απόγευμα, το συνέδριο τερματίζει τις εργασίες του και αποστέλλεται στον στρατηγό Αμέλιο το ψήφισμα. Ο Αμέλιο το επιστρέφει ως μη αποδεκτό σχολιάζοντας όμως πως είναι διατυπωμένο με πολύ ωραία λόγια. Ζητεί δε από τον Ιταλό διοικητή Πάτμου περισσότερες πληροφορίες. Ο διοικητής αποστέλλει στη Μονή στρατιώτες, οι οποίοι φθάνουν, όταν πλέον το συνέδριο έχει τελειώσει και οι σύνεδροι αποχωρούν. Δύο σύνεδροι, οι Θεμιστοκλής Σοφούλης και Σταύρος Λιάτης ακολουθούν τη φρουρά στην αστυνομία, όπου δηλώνουν πως το συνέδριο δεν είχε επαναστατικό χαρακτήρα και πως το ψήφισμα δεν στρέφεται κατά της Ιταλίας και μετά από λίγο τους επιτρέπεται να αποχωρήσουν.

Στη Ρώμη κάποιες μέρες πριν, διαδηλωτές έξω από τα ανάκτορα διαδήλωναν φωνάζοντας «Ζήτω η Ιταλική Ρόδος», κάποιοι συνδέουν με δηλώσεις και δημοσιεύματα τον βασιλικό οίκο της Σαβοΐας με τους Ιωαννίτες ιππότες της Ρόδου και τα ιταλικά δικαιώματα στο νησί. Είχαν ξυπνήσει πλέον οι ιμπεριαλιστικές ορέξεις και πιέσεις και φυσικά οι οδηγίες της Ρώμης προς τη στρατιωτική διοίκηση των νησιών ήσαν πλέον άλλες. Η κυκλοφορία των γραμματοσήμων δεν συνεχίστηκε. Οι Δωδεκανήσιοι θα έπρεπε να περιμένουν 36 ακόμα χρόνια για να δούνε το όνειρο της ένωσης με την μητέρα Ελλάδα να γίνεται πραγματικότητα.

Το 1948 σε ανάμνηση της ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου κυκλοφόρησε μια σειρά 23 γραμματοσήμων. Τρία από αυτά έχουν ως παράσταση το γραμματόσημο του 1912 με τον Απόλλωνα Ήλιο.

Κάποιοι κατάλογοι αναφέρουν την σειρά του Κοινού Νησιωτών ως ανεπίσημη. Ο χαρακτηρισμός αυτός είναι λανθασμένος και άστοχος. Ανεπίσημη ως προς τι; Ως προς την Ελλάδα δεν υφίσταται τέτοιο θέμα καθ' ότι η Δωδεκάνησος τότε δεν ήταν τμήμα της ελληνικής επικράτειας. Η επίσημη Ελλάδα της εποχής εκείνης είχε βέβαια ανακατευθεί εγκρίνει, βοηθήσει και χρηματοδοτήσει το όλο εγχείρημα. Το σημαντικό όμως ήταν πως τα γραμματόσημα αυτά αναφέρονται και εγκρίνονται στην εθνοσυνέλευση, στο συνέδριο της Πάτμου όπου και γίνεται μνεία και στη διαχείριση των εσόδων από τα γραμματόσημα αυτά.